รองปลัด ฯ (นายมีศักดิ์) รับที่ ๓๒๕๖๘ วันที่ ๒๖ ก.ย. ๖๒ เวลา ๑๔.๕๓น.

รองปลัด ฯ (นายสุรจิตต์) รับที่ ๓๑๒๖๖ วันที่ ๒๖ ก.ย. ๖๒ เวลา ๑๓.๓๔

32568
25ก.ย.62
13.22

บันทึกข้อความ

ส่วนราชการ สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร ศูนย์ประเมินผล โทร. ๐๒ ๕๗๙ ๐๕๐๗

ที่ กษ ๑๓๐๒/๓๒๑๙ **วันที่** ๒๙ กันยายน ๒๕๖๒

เรื่อง สรุปผลการประเมินผลโครงการบริหารจัดการพื้นที่เกษตรกรรม (Zoning by Agri-Map) ปี ๒๕๖๑ และการติดตามโครงการฯ ปี ๒๕๖๒

เรียน ปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

ด้วย สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (สศก.) ได้ประเมินผลโครงการบริหารจัดการพื้นที่เกษตรกรรม (Zoning by Agri-Map) ปี ๒๕๖๑ และติดตามผลการดำเนินงานโครงการฯ ปี ๒๕๖๒ โดยได้นำเสนอผลการประเมินโครงการฯ ให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องพิจารณาให้ข้อคิดเห็นในการสัมมนาฯ เมื่อวันที่ ๒๓ สิงหาคม ๒๕๖๒ ณ โรงแรมมารวยการ์เด้น ถนนพหลโยธิน กรุงเทพฯ ด้วยแล้ว

สรุปผลได้ ดังนี้ (รายละเอียดตามเอกสารแนบ)

๑. ผลการประเมินโครงการฯ ปี ๒๕๖๑

๑.๑ ผลการดำเนินงาน เกษตรกรเข้าร่วมโครงการ ๔๔,๙๒๓ ราย ปรับเปลี่ยนพื้นที่จากการผลิตข้าวที่ไม่เหมาะสมไปเป็นผลิตสินค้าอื่น ๒๗๐,๑๖๗ ไร่ สูงกว่าเป้าหมายร้อยละ ๑๐๔.๕๓ แยกเป็น ด้านพืช ๖,๒๑๑ ราย พื้นที่ ๑๔๑,๒๘๓ ไร่ ด้านการทำปศุสัตว์/ปลูกพืชอาหารสัตว์ ๘,๖๑๕ ราย พื้นที่ ๓๐,๓๗๑ ไร่ ด้านการทำประมง/เลี้ยงปลา ๔,๙๙๑ ราย พื้นที่ ๕,๑๑๗ ไร่ และด้านการทำเกษตรผสมผสาน ๒๕,๑๐๖ ราย พื้นที่ ๙๓,๓๙๖ ไร่

๑.๒ เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ ได้รับการถ่ายทอดความรู้ตามหลักสูตรการลดค่าใช้จ่ายการผลิต การทำบัญชีครัวเรือน การจัดการผลผลิต และหลักสูตรอื่น ๆ เช่น การใช้และจัดเก็บเมล็ดพันธุ์ การดูแลแปลง เป็นต้น เกษตรกรนำความรู้ตามหลักสูตรดังกล่าวไปปรับใช้ คิดเป็นร้อยละ ๙๓.๖๑ ๕๓.๒๐ ๘๐.๗๑ และ ๙๐.๓๒ ตามลำดับ

๑.๓ เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ ก่อนเข้าร่วมโครงการ มีผลตอบแทนสุทธิจากการปลูกข้าว ๑,๖๑๕.๘๘ บาทต่อไร่ต่อปี (ปีการผลิต ๒๕๖๐/๖๑) เมื่อเปรียบเทียบกับสินค้าที่ปรับเปลี่ยน (ปีการผลิต ๒๕๖๑/๖๒) พบว่า สินค้าข้าวมีผลตอบแทนสุทธิน้อยกว่าสินค้าที่ปรับเปลี่ยนทุกชนิด ได้แก่ น้อยกว่าปลูกหม่อนเพื่อเลี้ยงไหม ๓,๒๕๔.๐๖ บาทต่อไร่ต่อปี น้อยกว่าทำเกษตรผสมผสาน ๓,๔๘๐.๔๐ บาทต่อไร่ต่อปี น้อยกว่าทำปศุสัตว์ (พืชอาหารสัตว์) ๒,๐๓๙.๘๖ บาทต่อไร่ต่อปี น้อยกว่าทำประมง (เลี้ยงปลา) ๓,๐๒๑.๓๔ บาทต่อไร่ต่อปี ยกเว้นอ้อยโรงงาน สินค้าข้าวมีผลตอบแทนสุทธิมากกว่า ๑,๐๗๔.๔๗ บาทต่อไร่ต่อปี

๑.๔ เกษตรกรไม่เข้าร่วมโครงการ ยังคงผลิตข้าวในพื้นที่ไม่เหมาะสม มีผลตอบแทนสุทธิจากการปลูกข้าว ๑,๒๙๒.๐๘ บาทต่อไร่ต่อปี (ปีการผลิต ๒๕๖๑/๖๒)

๑.๕ แนวโน้มการปรับเปลี่ยนการผลิต เกษตรกรส่วนใหญ่ร้อยละ ๙๒.๕๘ มีแนวโน้มที่จะทำการผลิตในพื้นที่ปรับเปลี่ยนต่อไป และขยายพื้นที่ปรับเปลี่ยนเพิ่มขึ้นจากเดิม เฉลี่ย ๕.๗๓ ไร่ต่อราย ส่วนที่เหลือ คาดว่าจะกลับไปปลูกข้าวเหมือนเดิม เนื่องจากแนวโน้มราคาข้าวที่สูงขึ้น

๑.๖ ความพึงพอใจต่อโครงการ ในภาพรวมเกษตรกรมีความพึงพอใจระดับมากที่สุด ค่าคะแนนเฉลี่ย ๔.๒๔ คะแนน (คะแนนเต็ม ๕) โดยให้เหตุผลว่าได้รับการดูแลจากเจ้าหน้าที่และได้รับการสนับสนุนปัจจัยการผลิต

/๑.๗ ปัจจัย...

๑.๗ ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปรับเปลี่ยนการผลิตข้าวไปผลิตสินค้าอื่น (อ้อยโรงงาน ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ปลูกหม่อน ปลูกพืชอาหารสัตว์ เลี้ยงปลา หรือเกษตรผสมผสาน) ได้แก่ ราคาข้าว ในปีการผลิต ๒๕๖๐/๖๑ และปี ๒๕๖๑/๖๒ ราคาอ้อยโรงงาน ปีการผลิต ๒๕๖๑/๖๒ การได้รับการสนับสนุน ส่งเสริมจากหน่วยงานรัฐ และการเคยมีประสบการณ์การผลิตสินค้าอื่น นอกเหนือจากการผลิตข้าว

๒. ผลการดำเนินงานโครงการฯ ปี ๒๕๖๒ (ข้อมูล ณ เดือนสิงหาคม ๒๕๖๒)

๒.๑ ปรับเปลี่ยนพื้นที่ปลูกข้าวในพื้นที่ไม่เหมาะสม (N) ไปทำประมง ปศุสัตว์ (ปลูกพืชอาหารสัตว์) อนุรักษ์ดินและน้ำ แปลงต้นแบบปรับเปลี่ยน ปลูกหม่อน พืชในเขตปฏิรูปที่ดิน และเกษตรผสมผสาน ดำเนินการแล้ว ๑๓๗,๔๑๕.๙๕ ไร่ คิดเป็นร้อยละ ๕๔.๓๖ ของเป้าหมาย ๒๕๒,๗๗๕ ไร่

๒.๒ เบิกจ่ายงบประมาณแล้ว ๑๒๙.๑๔ ล้านบาท ร้อยละ ๕๔.๓๘ ของงบประมาณที่จัดสรร ๒๓๗.๔๘ ล้านบาท

๒.๓ กิจกรรมการดำเนินงานของกรมประมง กรมตรวจบัญชีสหกรณ์ ดำเนินการได้ครบตามเป้าหมาย และกรมส่งเสริมการเกษตร สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม ดำเนินการได้เกินเป้าหมาย ส่วนหน่วยงานที่เหลือ ยังดำเนินการได้ไม่ครบตามเป้าหมาย

๓. ประเด็นค้นพบและข้อเสนอแนะ

๓.๑ โครงการฯ ปี ๒๕๖๑

๓.๑.๑ เกษตรกรที่ไม่มีเอกสารสิทธิ์ ต้องการเข้าร่วมโครงการแต่ติดเงื่อนไข รัฐบาลต้องเร่งแก้ปัญหาที่ดินทำกิน

๓.๑.๒ การสนับสนุนจากหน่วยงานรัฐที่ต่อเนื่อง จะช่วยให้เกิดผลสัมฤทธิ์ตามโครงการ

๓.๑.๓ ความผันผวนของราคาอ้อยโรงงาน ก่อนการส่งเสริมให้เกษตรกรปรับเปลี่ยนการผลิต หน่วยงานที่ร่วมบูรณาการ ควรแจ้งหรือสร้างการรับรู้ในสถานการณ์แนวโน้มการผลิต (Supply) การตลาดของอ้อยโรงงาน เพื่อการตัดสินใจปรับเปลี่ยน รวมทั้งรัฐควรพิจารณาแก้ปัญหาเสถียรภาพราคา

๓.๑.๔ เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ ต้องหาตลาดสินค้าที่ปรับเปลี่ยนด้วยตนเอง และส่งผ่านพ่อค้าคนกลาง ซึ่งไม่มีความแน่นอน รัฐจึงควรส่งเสริมกระบวนการรวมกลุ่ม เป็นองค์กรเกษตรกรที่เข้มแข็ง เพื่อสร้างอำนาจในการต่อรอง รวมทั้งสร้างเครือข่ายเพิ่มช่องทางการจำหน่าย

๓.๑.๕ คณะทำงานของหน่วยงานที่ร่วมบูรณาการ ในพื้นที่/จังหวัด ควรทำความเข้าใจร่วมกันในเรื่องการใช้ Agri-Map บนมือถือ เพื่อใช้กำหนดเป้าหมาย ทบทวนและปรับปรุงข้อมูลในฐานข้อมูล Agri-Map ให้ถูกต้อง ครบถ้วน เป็นปัจจุบัน หากพบข้อคลาดเคลื่อนให้ประสานแจ้งผู้ดูแลระบบ แก้ไขโดยเร็ว

๓.๑.๖ การสนับสนุน ส่งเสริมองค์ความรู้ ปัจจัยการผลิต การตลาด และด้านอื่นๆ ในแต่ละปี อย่างต่อเนื่อง เป็นการกระตุ้นให้เกษตรกรหันมาปรับเปลี่ยนการผลิตข้าวในพื้นที่ไม่เหมาะสมเป็นสินค้าอื่นมากขึ้น รวมทั้งสนับสนุนเกษตรกรที่มีประสบการณ์การผลิตสินค้าอื่น นอกเหนือจากการผลิตข้าวจะช่วยผลักดันให้เกษตรกรหันมาปรับเปลี่ยนมากขึ้นด้วย

๓.๒ โครงการฯ ปี ๒๕๖๒

๓.๒.๑ การบริหารจัดการน้ำ แหล่งน้ำ ยังคงเป็นปัจจัยหลักที่ต้องเร่งดำเนินการช่วยเหลือ แก้ไข ในการผลิตสินค้าที่ปรับเปลี่ยน

๓.๒.๒ แต่ละหน่วยงานในพื้นที่ที่ดำเนินงานตามโครงการฯ ควรทำความเข้าใจร่วมกันในการกำหนดเป้าหมาย โดยใช้ Agri-Map และปรับปรุงข้อมูลให้เป็นปัจจุบัน

/๓.๒.๓ การสนับ...

สำนัก รธพ.บร.
เลขที่รับ ๕๔๘๖
วันที่ ๒๗ ก.ย.๖๒ เวลา ๑๕.๕๖ น.

เรียน อธพ. ผ่าน รธพ.บร.
เพื่อโปรดพิจารณาเห็นสมควรให้
กลง. กนผ. สพข. และ สพล. ทราบ และ
พิจารณาดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวข้องต่อไป

(นายพีรวัฒน์ กุญจร)
ผู้อำนวยการกลุ่มสารบรรณ
รักษาราชการแทนเลขานุการกรม
๒๗ ก.ย. ๒๕๖๒

- เห็นควรแจ้งหน่วยงานทราบเสนอ กรม
และสำเนาแจ้งในส่วนที่เกี่ยวข้องต่อไป
- เห็นควรนำเรียน รธน. วก. ทราบด้วย

๒๗ ก.ย.๖๒
(นางสาวภัทราภรณ์ โสเจยยะ)
รองอธิบดี ปฏิบัติราชการแทน
อธิบดีกรมพัฒนาที่ดิน

๓.๒.๓ การสนับสนุนปัจจัยการผลิต ควรพิจารณาตามความเหมาะสมของพื้นที่ ช่วงเวลา รวมทั้งการสนับสนุนที่ครบวงจร ตั้งแต่กระบวนการผลิต จนถึงการจำหน่ายผลผลิต จะช่วยให้เกิดผลสัมฤทธิ์ตามโครงการ

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา หากเห็นชอบ ขอได้โปรดมอบหมายให้กรมพัฒนาที่ดิน ในฐานะหน่วยงานหลักในการขับเคลื่อน นำไปใช้ประโยชน์ในการดำเนินงานต่อไป

(นางอัญชนา ตราไช)
รองเลขาธิการ ปฏิบัติราชการแทน
เลขาธิการสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

กรมพัฒนาที่ดิน
เลขที่ ๑๗๗๐๖
วันที่ ๒๗ กย ๖๒
เวลา ๑๔.๐๐ น.

(นายมีศักดิ์ ภักดีคง)
รองปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์
ปฏิบัติราชการแทนปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

ที่ กษ ๐๒๐๑.๐๖/ ๓๖๔๑ ๒๖ ตุลาคม ๒๕๖๒
เสนอ กรมพัฒนาที่ดิน

(นางทิพวรรณ์ พรหมเพ็ญ)
หัวหน้าฝ่ายบริหารทั่วไป
รักษาราชการแทน ผู้อำนวยการกองการเจ้าหน้าที่

ผลการประเมินโครงการบริหารจัดการพื้นที่เกษตรกรรม
(Zoning by Agri-Map) ปี 2561

1. สาระสำคัญของโครงการ

1.1 ความเป็นมาของโครงการ

ภาคการเกษตรของประเทศไทยประสบปัญหาผลผลิตต่อไร่ต่ำ ต้นทุนการผลิตสูง สินค้าการเกษตรล้นตลาดในบางช่วง ซึ่งเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องเป็นเวลานาน เกิดความไม่สอดคล้องระหว่างผลผลิตของสินค้าเกษตรกับความต้องการของตลาดทำให้เกิดปัญหาราคาสินค้าตกต่ำ จากการวิเคราะห์ข้อมูลด้านการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อการเกษตรของกรมพัฒนาที่ดิน พบว่า เกษตรกรยังใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อผลิตสินค้าเกษตร ในพื้นที่ที่ไม่เหมาะสม (N) ซึ่งเป็นสาเหตุสำคัญอย่างหนึ่งที่ทำให้เกิดปัญหาดังกล่าว กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ จึงให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการพื้นที่ที่ไม่เหมาะสม (N) โดยเฉพาะในพื้นที่ที่ปลูกข้าว และพืชเศรษฐกิจอื่น ซึ่งมีจำนวนพื้นที่มากถึง 14.52 ล้านไร่ ทั่วประเทศ เพื่อให้เกิดการปรับเปลี่ยนการผลิตในพื้นที่ไม่เหมาะสม เป็นการผลิตสินค้าชนิดใหม่ตามความเหมาะสม และมีประสิทธิภาพในการเพาะปลูกอย่างยั่งยืน

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ จึงได้จัดทำโครงการบริหารจัดการพื้นที่เกษตรกรรม (Zoning) ตั้งแต่ปี 2559 เป็นการสนับสนุนการปรับเปลี่ยนโครงสร้างการผลิตตามแผนที่เกษตรเพื่อการบริหารจัดการเชิงรุก (Agricultural Map for Adaptive Management : Agri-Map) ซึ่งเป็นแผนที่สำหรับบริหารจัดการพื้นที่เกษตรรายจังหวัด ให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบันและในอนาคต พิจารณาจากปัจจัยทางกายภาพ สังคม และข้อมูลอุปสงค์ อุปทาน แสดงให้เห็นถึงการใช้พื้นที่ในการเพาะปลูกพืชแต่ละจังหวัดว่ามีความเหมาะสมกับชนิดของดิน ปริมาณน้ำ ชนิดพืชหรือไม่ หากไม่มีความเหมาะสม จะสนับสนุนให้เกษตรกรมีการปรับเปลี่ยนการผลิตตามความเหมาะสมของพื้นที่และปัจจัยทางด้านการตลาด

1.2 วัตถุประสงค์ของโครงการ

1) เพื่อบริหารจัดการพื้นที่ไม่เหมาะสม (พื้นที่ N) ให้ได้รับการปรับเปลี่ยนการผลิตให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ สังคม และเศรษฐกิจ

2) เพื่อส่งเสริม สนับสนุน จูงใจ ให้เกษตรกรปรับเปลี่ยนการผลิตในพื้นที่ไม่เหมาะสม (พื้นที่ N)

3) เพื่อให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้นและมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นหลังจากการปรับเปลี่ยนการผลิต

1.3 เป้าหมายและงบประมาณของโครงการ

1) เป้าหมาย

ครอบคลุมพื้นที่ 68 จังหวัด

2) งบประมาณดำเนินการ

ในปีงบประมาณ 2561 กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ขอรับจัดสรรงบประมาณหมวดรายจ่ายอื่นให้แก่หน่วยงานที่เข้าร่วมบูรณาการ รวม 11 หน่วยงาน ได้แก่ กรมพัฒนาที่ดิน กรมส่งเสริมการเกษตร กรมวิชาการเกษตร กรมประมง กรมปศุสัตว์ กรมส่งเสริมสหกรณ์ สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม กรมหม่อนไหม กรมตรวจบัญชีสหกรณ์ สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร และการยางแห่งประเทศไทย จำนวน 331.85 ล้านบาท

1.4 วิธีการดำเนินงานโครงการ

การสนับสนุนการปรับเปลี่ยนกิจกรรมการผลิตพื้นที่ไม่เหมาะสมตามแผนที่เกษตรเพื่อการบริหารจัดการเชิงรุก (Agri-Map) โดยขับเคลื่อนและปรับเปลี่ยนการทำการเกษตรที่ไม่เหมาะสมกับพื้นที่ ให้เป็นกิจกรรมการเกษตรหรือปลูกพืชที่เหมาะสมกับพื้นที่ ได้แก่ ปลูกพืช เช่น อ้อยโรงงาน ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ เป็นต้น การทำประมง การทำปศุสัตว์ ไม้ผล ไม้ยืนต้น และเกษตรผสมผสาน โดยมีแนวทางการปฏิบัติงานภายใต้แผนการปรับเปลี่ยนซึ่งมี 11 หน่วยงานร่วมบูรณาการ ภายใต้โครงการบริหารจัดการพื้นที่เกษตรกรรม Zoning by Agri-Map ประกอบด้วยขั้นตอนการทำงานหลัก 6 ขั้นตอน คือ

1) สำรวจพื้นที่ไม่เหมาะสม (N) โดยใช้แผนที่ Agri-Map ที่ทุกหน่วยงานกำหนดเป้าหมายร่วมกัน

2) คัดเลือกเกษตรกรเข้าร่วมโครงการ การทำงานร่วมกันของเจ้าหน้าที่ในระดับพื้นที่ โดยมีคณะกรรมการอำนวยการขับเคลื่อนนโยบายสำคัญและแก้ไขปัญหาภาคเกษตรระดับจังหวัด (Chief of Operation : CoO) และคณะทำงานปฏิบัติการขับเคลื่อนงานนโยบายสำคัญและแก้ไขปัญหาการเกษตรระดับอำเภอ (Operation Team) เป็นหน่วยงานหลักในการดำเนินการ

3) จัดอบรมและชี้แจงความเข้าใจเกี่ยวกับกิจกรรมการปรับเปลี่ยนพืชให้เหมาะสมกับพื้นที่ โดยใช้เวที ศพก. (882 ศูนย์) ที่ครอบคลุมพื้นที่ทั้งประเทศ

4) ดำเนินการปรับเปลี่ยนการผลิตในแต่ละพื้นที่ ขึ้นอยู่กับภารกิจของแต่ละหน่วยงาน มี 11 หน่วยงานที่ดำเนินการ ดังนี้

(1) กรมวิชาการเกษตร ดำเนินการสร้างแปลงต้นแบบการผลิตพืช เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ โดยพิจารณาพื้นที่เป้าหมายที่มีตลาดรองรับ และการกระจายสินค้าที่ดี

(2) สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม ดำเนินการส่งเสริมการปรับเปลี่ยนภายใต้การขับเคลื่อนชุมชนเศรษฐกิจพอเพียงในเขตปฏิรูปที่ดิน โดยพิจารณาพื้นที่เป้าหมายจากศักยภาพของพื้นที่และความต้องการในการผลิตของเกษตรกร

(3) กรมหม่อนไหม ดำเนินการสนับสนุนการผลิตหม่อนเพื่อเลี้ยงไหม โดยพิจารณาพื้นที่เป้าหมายจากพื้นที่ที่มีศักยภาพการผลิต และมีตลาดรองรับ

(4) กรมประมง ดำเนินการถ่ายทอดให้ความรู้และสนับสนุนปัจจัยการผลิตด้านการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ พิจารณาเป้าหมายจากพื้นที่ที่มีศักยภาพการผลิต และความต้องการในการผลิตของเกษตรกร

(5) กรมพัฒนาที่ดิน ดำเนินการปรับโครงสร้างของดินเพื่อรองรับการทำเกษตรผสมผสาน/พืชเศรษฐกิจ โดยพิจารณาพื้นที่เป้าหมายจากพื้นที่ที่ดินมีปัญหา และพื้นที่ขาดแคลนน้ำ

(6) กรมส่งเสริมการเกษตร ดำเนินการปรับเปลี่ยนการปลูกพืชทางเลือกชนิดใหม่ โดยพิจารณาพื้นที่เป้าหมายจากพื้นที่ที่มีตลาดรองรับ /โรงงานอุตสาหกรรม/โรงงานแปรรูป

(7) กรมส่งเสริมสหกรณ์ ดำเนินการจัดเตรียมแหล่งเงินกู้เพื่อสนับสนุนให้สินเชื่อแก่สมาชิกจากเงินกองทุนพัฒนาสหกรณ์ โดยพิจารณาพื้นที่เป้าหมายจากสมาชิกสหกรณ์ นิคมฯ ที่ประสงค์จะปรับเปลี่ยนพื้นที่การผลิตที่ไม่เหมาะสม

(8) กรมปศุสัตว์ ดำเนินการปรับเปลี่ยนพื้นที่ที่ไม่เหมาะสม (N ข้าว) ไปปลูกพืชอาหารสัตว์ พิจารณาการปรับเปลี่ยนจากพื้นที่ที่มีศักยภาพการผลิต และความต้องการปลูกพืชอาหารสัตว์ของเกษตรกร

(9) กรมตรวจบัญชีสหกรณ์ ดำเนินการถ่ายทอดความรู้ และให้คำแนะนำ การจัดทำบัญชี/วิธีการลงบันทึกบัญชี ให้กับเกษตรกรที่ต้องการปรับเปลี่ยนพื้นที่ที่ไม่เหมาะสม

(10) สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร ดำเนินการจัดทำแนวทางบริหารจัดการสินค้าเกษตรที่สำคัญระดับจังหวัด โดยประมวลผลข้อมูลชนิดสินค้าทางเลือกในการปรับเปลี่ยนกิจกรรมการผลิตในพื้นที่ไม่เหมาะสมตาม Agri-Map

(11) การยางแห่งประเทศไทย ดำเนินการปรับเปลี่ยนพื้นที่ที่ไม่เหมาะสมในการปลูกยางพาราเป็นไม้ผล ไม้ยืนต้น และเกษตรผสมผสาน

2. ระเบียบวิธีการประเมินผล

2.1 ความสำคัญของการประเมินผล

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (สศก.) โดยศูนย์ประเมินผล ในฐานะหน่วยงานโดยตรงที่มีภารกิจในการติดตามและประเมินผลของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้ประเมินผลโครงการนี้ เนื่องจากเห็นถึงความสำคัญของโครงการที่มีความสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ในการเพิ่มความสามารถในการแข่งขันภาคการเกษตรด้วยเทคโนโลยีและนวัตกรรม รวมทั้งเป็นโครงการสำคัญตามนโยบายที่คณะผู้บริหารระดับสูงของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ต้องการทราบผลได้ ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น เพื่อเป็นข้อมูลประกอบการพิจารณาแก้ไข ปรับปรุงการดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ต่อไป

2.2 วัตถุประสงค์ของการประเมินผล

1) เพื่อประเมินผลการดำเนินงาน ผลได้ ผลลัพธ์ ของโครงการฯ

2) วิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจของเกษตรกรในการปรับเปลี่ยนการผลิตข้าวเป็นสินค้าอื่นๆ

2.3 ขอบเขตของการประเมินผล

1) พื้นที่เป้าหมาย : พื้นที่ปรับเปลี่ยนจากปลูกข้าวในพื้นที่ไม่เหมาะสม (N ข้าว) เป็นกิจกรรมการผลิตที่เหมาะสม ภายใต้โครงการฯ โดยชนิดสินค้าที่ส่งเสริมให้เกษตรกรปรับเปลี่ยน ได้แก่ ด้านพืช เช่น อ้อยโรงงาน ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ เป็นต้น การทำประมง การทำปศุสัตว์ และเกษตรผสมผสาน ในพื้นที่จังหวัดที่มีการปรับเปลี่ยนการผลิตในสินค้าเท่ากับหรือไม่น้อยกว่า 2 ชนิด เนื่องจากเกษตรกรมีการปรับเปลี่ยนพืชหลายชนิดในพื้นที่จังหวัดเดียวกัน ใน 68 จังหวัด

2) ประชากรเป้าหมาย :

(1) เจ้าหน้าที่ในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ที่เกี่ยวข้อง ทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค

(2) เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการฯ ปีงบประมาณ 2561

(3) เกษตรกรที่ไม่เข้าร่วมโครงการฯ (ปลูกข้าวในพื้นที่ไม่เหมาะสม) ปีงบประมาณ 2561

3) ระยะเวลาข้อมูล : ข้อมูลผลการดำเนินงานในปีงบประมาณ 2561 (ตุลาคม 2560 – กันยายน 2561) และผลผลิตในฤดูการผลิต ปี 2560/61 และปี 2561/62

2.4 วิธีการประเมินผล

2.4.1 ประเภทและรูปแบบการประเมินผล เป็นการประเมินผลระหว่างการดำเนินโครงการ (On-going Evaluation) โดยใช้แนวคิดการประเมินผลเชิงตรรกะ (Logic Model) ในการกำหนดประเด็นการประเมินผล ประกอบด้วย 4 ด้าน คือ ปัจจัยนำเข้า (Inputs) กิจกรรม (Activities) ผลผลิต (Outputs) และผลลัพธ์ (Outcomes) เพื่อพิจารณาผลสัมฤทธิ์ด้วยการเปรียบเทียบผลที่เกิดขึ้นจริงกับเป้าหมาย และเปรียบเทียบก่อนและหลังมีโครงการ

2.4.2 การรวบรวมข้อมูลตัวอย่าง

1) ข้อมูลเกษตรกรตัวอย่าง จำนวน 649 ราย ประกอบด้วย เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ จำนวน 472 ราย แบ่งออกเป็นกลุ่มตามชนิดสินค้าใหม่ที่ปรับเปลี่ยนมาผลิต ได้แก่ พืช ประกอบด้วย อ้อยโรงงาน ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ หม่อน การทำประมง การทำปศุสัตว์ และเกษตรผสมผสาน ยกเว้นการประเมินกิจกรรมการปลูกไม้ผล เช่น มะม่วง ทุเรียน ลองกอง เป็นต้น ไม้ยืนต้น เช่น ปาล์มน้ำมัน กาแฟ เป็นต้น เนื่องจากยังไม่ได้รับผลผลิต ต้องรอระยะเวลา และเกษตรกรที่ไม่เข้าร่วมโครงการฯ (ปลูกข้าวในพื้นที่ไม่เหมาะสม) จำนวน 177 ราย ในพื้นที่ 30 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดกำแพงเพชร อุทัยธานี นครสวรรค์ ปราจีนบุรี สระแก้ว จันทบุรี หนองบัวลำภู อุดรธานี สกลนคร อุตรดิตถ์ สุโขทัย พิษณุโลก เพชรบูรณ์ อำนาจเจริญ อุบลราชธานี ศรีสะเกษ สุรินทร์ บุรีรัมย์ นครราชสีมา ตรัง พัทลุง เชียงราย พะเยา น่าน กาญจนบุรี สุพรรณบุรี ชัยนาท ลพบุรี สระบุรี และนครนายก

2) เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบโครงการฯ ส่วนกลางและระดับจังหวัดของหน่วยงานที่ร่วมบูรณาการ 68 จังหวัด จำนวน 98 ราย

รวมจำนวนตัวอย่างทั้งสิ้น 747 ราย

2.4.3 การวิเคราะห์ข้อมูล

1) การประเมินผลครั้งนี้ ใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงปริมาณ (Quantitative Analysis) โดยใช้สถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) อธิบายข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ค่าสถิติประกอบการอธิบาย ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ปริมาณผลผลิต ต้นทุนการผลิต และมูลค่าผลตอบแทนสุทธิของการผลิตสินค้าข้าว และสินค้าที่ปรับเปลี่ยน

2) การวัดทัศนคติ โดยวิธีการวัดแบบลิเคอร์ท (Likert Scale) กำหนดเกณฑ์คะแนนเป็นช่วงๆ จากคะแนนที่มากที่สุดเท่ากับ 5 คะแนนที่น้อยที่สุดเท่ากับ 1 แปลผลการประเมินผล จากเห็นด้วยมากที่สุดถึงเห็นด้วยน้อยที่สุด

3) การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการปรับเปลี่ยนการผลิตของเกษตรกรที่ร่วมและไม่ร่วมโครงการ ใช้หลักคิดของแบบจำลองโลจิท (Logit Model) นำมาประยุกต์ใช้ โดยกำหนดสมการตามหลักคิดที่ได้ในสมการ ดังนี้

$$\ln\left(\frac{P}{1-P}\right) = \beta_0 + \beta_1 Age + \beta_2 PriceR1 + \beta_3 PriceR2 + \beta_4 PriceSu + \beta_5 Edu + \beta_6 Sup + \beta_7 Other$$

เมื่อ P คือ ความน่าจะเป็นที่จะยอมรับปรับเปลี่ยนการผลิตจากข้าวไปผลิตสินค้าชนิดอื่น ๆ

1 - P คือ ความน่าจะเป็นที่จะไม่ยอมรับปรับเปลี่ยนการผลิตจากข้าวไปผลิตสินค้าชนิดอื่น ๆ

$\ln\left(\frac{P}{1-P}\right)$ คือ Natural Log ของสัดส่วนความน่าจะเป็นที่จะยอมรับการปรับเปลี่ยนการผลิตฯ

Age คือ อายุของเกษตรกร (ปี)

PriceR1 คือ ราคาข้าวที่เกษตรกรขายได้ในปีการผลิต 2560/61 (บาทต่อกิโลกรัม)

PriceR2 คือ ราคาข้าวที่เกษตรกรขายได้ในปีการผลิต 2561/62 (บาทต่อกิโลกรัม)

PriceSu คือ ราคาอ้อยโรงงาน ปีการผลิต 2561/62 (บาทต่อกิโลกรัม)

Edu คือ ระดับการศึกษา

Sup คือ การได้รับการสนับสนุน ส่งเสริมจากหน่วยงานรัฐ (ครั้งต่อปี)

Orther คือ ประสบการณ์การผลิตสินค้าอื่นๆ นอกเหนือจากการผลิตข้าว หรือร่วมกันผลิต (ตัวแปรหุ่น) โดยที่ 1 แทน เคยผลิต และ 0 แทน ไม่เคยผลิต

ในการวิเคราะห์ผล จะนำจำนวนตัวอย่างเกษตรกรที่ไม่เข้าร่วมโครงการฯ จำนวน 150 ราย วิเคราะห์ร่วมกับเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการฯ จำนวน 150 รายเช่นกัน [ด้วยวิธีการสุ่มอย่างง่ายแบบไม่ทดแทน (Simple Random Sampling without Replacement)] เพื่อลดความเอนเอียงหรืออคติ (Bias)

3. ผลการประเมินผล

3.1 ปัจจัยนำเข้า (Input)

3.1.1 งบประมาณ

ในปีงบประมาณ 2561 กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้รับการจัดสรรงบประมาณโครงการบริหารจัดการพื้นที่เกษตรกรรม (Zoning by Agri-Map) จำนวน 11 หน่วยงาน งบประมาณ 331.85 ล้านบาท (ไม่รวมงบประมาณของการยางแห่งประเทศไทย) เบิกจ่ายแล้วจำนวน 287.84 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 86.74 โดยกรมพัฒนาที่ดิน ได้รับงบประมาณมากที่สุด จำนวน 98.74 ล้านบาท รองลงมาเป็นกรมปศุสัตว์ จำนวน 96.74 ล้านบาท ส่วนใหญ่เบิกจ่ายมากกว่าร้อยละ 90 และยังพบว่ากรมส่งเสริมการเกษตร เบิกจ่ายเพียงร้อยละ 43.43 ของงบประมาณที่ได้รับ เนื่องจากปรับลดเป้าหมายจาก 100,000 ไร่ เหลือเพียง 2,820 ไร่ ทำให้ผลการเบิกจ่ายงบประมาณปรับลดลงด้วย (ตารางที่ 3.1)

ตารางที่ 3.1 การเบิกจ่ายงบประมาณโครงการ Zoning by Agri-Map ปีงบประมาณ 2561

หน่วยงาน	งบประมาณ (ล้านบาท)		ร้อยละ
	ได้รับจัดสรร	เบิกจ่าย	
1. กรมพัฒนาที่ดิน	98.74	91.50	92.67
2. กรมประมง	19.18	16.38	85.40
3. กรมส่งเสริมการเกษตร	41.47	18.01	43.43
4. กรมส่งเสริมสหกรณ์	6.42	6.37	99.22
5. กรมตรวจบัญชีสหกรณ์	5.55	5.55	100.00
6. สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม	17.62	13.10	74.35
7. กรมปศุสัตว์	96.74	93.47	96.62
8. กรมวิชาการเกษตร	24.90	23.87	95.86
9. กรมหม่อนไหม	7.96	7.57	95.10
10. สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร	13.27	12.02	90.58
11. การยางแห่งประเทศไทย	na	Na	na
รวม	**331.85**	**287.84**	**86.74**

ที่มา : รายงานผลการดำเนินงานโครงการบริหารจัดการพื้นที่เกษตรกรรม(Zoning by Agri-Map) ที่ดำเนินการ ในปีงบประมาณ 2561 สำนักตรวจสอบภายใน สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ มีนาคม 2562.
หมายเหตุ: na หมายถึง ไม่มีข้อมูล

3.1.2 หน่วยงานที่เข้าร่วมบูรณาการ

โครงการบริหารจัดการพื้นที่เกษตรกรรม (Zoning by Agri-Map) เป็นการบูรณาการของหน่วยงานต่างๆ ในกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ทั้งหมด 11 หน่วยงาน ร่วมกันขับเคลื่อนการดำเนินงานภายใต้ภารกิจที่ได้รับมอบหมายของแต่ละหน่วยงาน โดยพบว่า ในทุกพื้นที่/จังหวัด จะมีการทำงานร่วมกันของเจ้าหน้าที่ในระดับพื้นที่ โดยมีคณะกรรมการอำนวยการขับเคลื่อนนโยบายสำคัญและแก้ไขปัญหาภาคเกษตรระดับจังหวัด (Chief of Operation : CoO) และคณะทำงานปฏิบัติการขับเคลื่อนงานนโยบาย

สำคัญและแก้ไขปัญหาการเกษตรระดับอำเภอ (Operation Team) ได้ประสานงานการดำเนินการประชุม วางแผน ติดตามงานโครงการฯ เฉลี่ย 5 ครั้งต่อปี สำรวจพื้นที่ไม่เหมาะสม (N) โดยใช้ Agri-Map เพื่อกำหนดเป้าหมายร่วมกัน โดยใช้ฐานข้อมูลการจัดการดินในพื้นที่ของสถานีพัฒนาที่ดินจังหวัดเป็นหลักในการกำหนดเป้าหมาย คัดเลือกและตรวจสอบคุณสมบัติเกษตรกรเข้าร่วมโครงการ จัดอบรมและชี้แจงความเข้าใจเกี่ยวกับกิจกรรมการปรับเปลี่ยนพืชให้เหมาะสมกับพื้นที่ โดยใช้สถานที่ของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) ที่กระจายตัวทุกพื้นที่อำเภอ (882 ศูนย์) ครอบคลุมทั่วประเทศ ทั้งนี้ สถานีพัฒนาที่ดินของแต่ละจังหวัดได้สรุปภาพรวมการดำเนินงานโครงการฯ ของหน่วยงานระดับจังหวัด ซึ่งเป็นไปตามเป้าหมายที่ตั้งไว้

3.1.3 ปัจจัยการผลิตที่สนับสนุน

1) ประเภทปัจจัยการผลิต

หน่วยงานต่างๆ ในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้ร่วมกันขับเคลื่อนการดำเนินงานโครงการฯ โดยจากการสำรวจการสนับสนุนปัจจัยการผลิตต่างๆ ให้กับเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการฯ ดังนี้

(1) กรมพัฒนาที่ดิน ให้การสนับสนุนอุปกรณ์สำหรับการผลิตปุ๋ยต่างๆ เช่น ถังน้ำหมัก เฉลี่ย 2 ถังต่อราย สารเร่ง พ.ด. เฉลี่ย 5 ซองต่อราย (พด.1 2 3 6 7) กากน้ำตาล เฉลี่ย 20 ลิตรต่อราย ไดโลไมด์ เฉลี่ย 800 กิโลกรัมต่อราย เป็นต้น นอกจากนี้ ในบางพื้นที่ได้มีการสนับสนุนพันธุ์พืชปุ๋ยสด เช่น ปอเทือง ถั่วพุ่ม เป็นต้น

(2) กรมประมง ให้การสนับสนุน พันธุ์สัตว์น้ำ ได้แก่ ปลากินพืช (ปลานิล ปลาตะเพียน ปลายี่สก) เฉลี่ย 3,000 ตัวต่อราย พร้อมอาหารปลากินพืช เฉลี่ย 1 กระสอบ (50 กิโลกรัม) ต่อราย ปูนขาว เฉลี่ย 30 กิโลกรัมต่อราย ฟาง 1 ก้อนต่อราย

(3) กรมส่งเสริมการเกษตร ให้การสนับสนุน พันธุ์พืช ได้แก่ ต้นมะม่วง เฉลี่ย 5 ต้นต่อราย ผักสวนครัว มะนาว พริก มะเขือ พันธุ์ไม้ต่างๆ เฉลี่ย 10 ต้นต่อราย อุปกรณ์กำจัดศัตรูพืชต่างๆ

(4) กรมส่งเสริมสหกรณ์ ให้การสนับสนุนสื่อการสอนเกี่ยวกับสหกรณ์ เช่น แผ่นพับ สมุดจดบันทึก ปากกา เป็นต้น นอกจากนี้ได้ส่งเสริมการตลาด จัดหาแหล่งขาย ออกร้านในการจัดงานต่างๆ

(5) กรมตรวจบัญชีสหกรณ์ ให้การสนับสนุนสื่อการสอนด้านบัญชี เช่น สมุดบัญชี เป็นต้น

(6) สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม ให้การสนับสนุนพันธุ์ไม้ผล พันธุ์พืช พันธุ์ผัก และเอกสารให้ความรู้เรื่องเศรษฐกิจพอเพียง

(7) กรมปศุสัตว์ ให้การสนับสนุน เมล็ดพันธุ์พืชอาหารสัตว์ เฉลี่ย 9 กิโลกรัมต่อราย เงินทุนสนับสนุนการปลูกพืชอาหารสัตว์ จำนวน 20,000 บาทต่อราย ปุ๋ยยูเรีย เฉลี่ย 2 กระสอบต่อราย (กระสอบละ 50 กิโลกรัม)

(8) กรมวิชาการเกษตร ให้การสนับสนุนพันธุ์พืช เมล็ดพันธุ์ข้าวโพด เฉลี่ย 9 กิโลกรัมต่อราย ปุ๋ยยูเรีย เฉลี่ย 50 กิโลกรัมต่อราย ปุ๋ยสูตร 15-15-15 เฉลี่ย 50 กิโลกรัมต่อราย

(9) กรมหม่อนไหม ให้การสนับสนุนพันธุ์หม่อน เฉลี่ย 2,500 ท่อนต่อราย ปุ๋ยสูตร 15-15-15 เฉลี่ย 50 กิโลกรัมต่อราย ปูนขาว 10 กิโลกรัมต่อราย ส่งเสริมช่องทางการส่งเส้นไหมดิบให้บริษัทแปรรูปต่าง ๆ

(10) สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร วิเคราะห์เศรษฐกิจ ต้นทุนและผลตอบแทนพืชทางเลือกให้เกษตรกร ใช้เป็นแนวคิดในการตัดสินใจปรับเปลี่ยนในพื้นที่/จังหวัดของตนเอง

(11) การยางแห่งประเทศไทย สนับสนุนพันธุ์ไม้ผล เช่น ปาล์มน้ำมัน พันธุ์พืช พันธุ์ผักต่างๆ การเตรียมแปลงปลูก ยกร่อง ทำคันดู เพื่อปลูกปาล์มน้ำมัน ไม้ผล

การสนับสนุนปัจจัยการผลิตของหน่วยงานต่างๆ ต่อการดำเนินงานโครงการฯ พบว่า เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการและได้รับการสนับสนุนทั้งหมด โดย ร้อยละ 95.83 ได้ใช้ปัจจัยการผลิต และ ร้อยละ 4.17 ไม่ได้ใช้ เพราะสนับสนุนปัจจัยการผลิตหลังจากเกษตรกรทำการผลิตในฤดูกาลไปแล้ว และสำหรับเกษตรกร ผู้ที่นำปัจจัยการผลิตไปใช้ประโยชน์ ได้นำปัจจัยการผลิตไปใช้ประโยชน์แล้วทั้งหมด คิดเป็นร้อยละ 94.93 และใช้ประโยชน์แล้วบางส่วน คิดเป็นร้อยละ 5.07 เพราะปัจจัยการผลิตใช้ได้หลายครั้ง หลายชนิดพืช เช่น การทำน้ำหมักชีวภาพ (ตารางที่ 3.2)

ตารางที่ 3.2 การสนับสนุนปัจจัยการผลิต ในปี 2561

รายการ	ร้อยละ
1) การสนับสนุนปัจจัยการผลิต	100.00
- ได้ใช้	95.83
- ไม่ได้ใช้	4.17
2) การใช้ประโยชน์ปัจจัยการผลิตของเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการ	100.00
- ใช้ประโยชน์แล้วทั้งหมด	94.93
- ใช้ประโยชน์แล้วบางส่วน	5.07

ที่มา : จากการสำรวจ

2) ความทันเวลา

สำหรับความทันเวลาในภาพรวมของการสนับสนุนปัจจัยการผลิตให้กับเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการ เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในพื้นที่การผลิตของตนเอง นั้น พบว่า เกษตรกรร้อยละ 89.53 เห็นว่าการสนับสนุนปัจจัยการผลิตทันเวลา (ก่อนใช้งาน 7 วัน) ขณะที่ร้อยละ 10.47 เห็นว่า ปัจจัยการผลิต เช่น วัสดุ อุปกรณ์ที่ใช้ในการทำปุ๋ยต่างๆ เป็นต้น สนับสนุนล่าช้ากว่าแผนการผลิตหรือช่วงฤดูการผลิต ผลิตไปก่อนแล้วจึงได้ปัจจัยการผลิต

3.1.4 องค์ความรู้/หลักสูตร

องค์ความรู้ในการพัฒนา/เรียนรู้ เป็นเนื้อหา สาระ หรือหลักสูตรการเรียนรู้ที่หน่วยงานต่างๆที่ร่วมบูรณาการตามโครงการฯ ดำเนินการถ่ายทอดความรู้ให้กับเกษตรกรผู้ที่ปรับเปลี่ยนการผลิต ซึ่งหลักสูตรที่ถ่ายทอดความรู้ในปีงบประมาณ 2561 แบ่งเป็น

1) หลักสูตรการลดค่าใช้จ่ายการผลิต หน่วยงานจัดอบรม ถ่ายทอดความรู้ เน้นในเรื่องการลดต้นทุนและเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต ได้แก่ การทำปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพสูตรต่างๆ การผลิตสารชีวภัณฑ์ การผลิตสารชีวภาพ การลดใช้สารเคมี การลดใช้เมล็ดพันธุ์ การปรับปรุงบำรุงดิน การใช้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดิน โดยกรมพัฒนาที่ดิน เป็นหน่วยหลักในการถ่ายทอด

2) หลักสูตรการทำบัญชีครัวเรือน วิทยากรในการถ่ายทอดความรู้จะมีทั้งเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานกรมตรวจบัญชีสหกรณ์ และครูบัญชีอาสา สอนให้ทำบัญชีครัวเรือนอย่างง่าย และบัญชีออนไลน์บนมือถือ ถ่ายทอดความรู้ตามหลักสูตร โดยมีการสอนภาคทฤษฎีควบคู่กับภาคปฏิบัติในสถานที่อบรม

3) หลักสูตรการจัดการผลผลิต เป็นหลักสูตรที่หน่วยงานของกรมส่งเสริมสหกรณ์ ดำเนินการส่งเสริม สนับสนุนการจัดการผลผลิตออกสู่ตลาด (เน้นบริโภคก่อน เหลือก็ขาย) โดยใช้กลไกของสหกรณ์ร่วมกับหน่วยงานของกรมส่งเสริมการเกษตร กรมพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย เพื่อจัดการผลผลิตของเกษตรกร/กลุ่มเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการฯ รวมทั้งการพัฒนาและการแปรรูปผลิตภัณฑ์

4) หลักสูตรอื่นๆ ได้แก่ การใช้และจัดเก็บเมล็ดพันธุ์ การรักษาและดูแลแปลงพืช ฟาร์มสัตว์ต่างๆ หลักการและความรู้เรื่องเศรษฐกิจพอเพียง การทำเกษตรทฤษฎีใหม่ การทำเกษตรผสมผสาน ต้นทุนและผลตอบแทนของพืชเศรษฐกิจทางเลือก ที่หน่วยงานร่วมบูรณาการ ประกอบด้วย กรมส่งเสริมการเกษตร กรมวิชาการเกษตร สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม กรมหม่อนไหม สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร ร่วมดำเนินการ

3.2 กิจกรรม (Activities)

3.2.1 การประชาสัมพันธ์โครงการ

การประชาสัมพันธ์โครงการฯ ของหน่วยงานบูรณาการในโครงการฯ เพื่อให้เกษตรกรที่ต้องการปรับเปลี่ยนการผลิตในพื้นที่ที่ไม่เหมาะสมของตนเอง ใช้สื่อบุคคลและสื่ออิเลคทรอนิคส์ ในช่องทางต่างๆ โดยในปี 2561 เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ รับรู้ รับทราบโครงการฯ ส่วนใหญ่ผ่านสื่อบุคคล ได้แก่ เจ้าหน้าที่ภาครัฐ (เจ้าหน้าที่สถานีพัฒนาที่ดินจังหวัด เกษตรอำเภอ เจ้าหน้าที่ในพื้นที่) ร้อยละ 70.87 ผ่านผู้นำท้องถิ่น (กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล: ส.อบต.) ร้อยละ 30.96 ผ่านอาสาสมัครเกษตรกร (หมอดินอาสา) ร้อยละ 17.59 และผ่านเกษตรกรผู้นำ (ประธานกลุ่มเกษตรกร วิสาหกิจชุมชน เกษตรกรเจ้าของ ศพก.) ร้อยละ 5.96 ขณะที่การรับรู้ รับทราบโครงการฯ ผ่านสื่ออิเลคทรอนิคส์ ได้แก่ โทรทัศน์ วิทยุท้องถิ่น คิดเป็นร้อยละ 3.21 ผ่านเสียงตามสายหมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 0.92 และผ่าน Social (Line Facebook ฯลฯ) ร้อยละ 0.46 ตามลำดับ (ตารางที่ 3.3)

ตารางที่ 3.3 ช่องทางการประชาสัมพันธ์โครงการฯ ในปี 2561

สื่อประชาสัมพันธ์	ร้อยละ
1. สื่อบุคคล	
1.1 เจ้าหน้าที่ภาครัฐ (เจ้าหน้าที่สถานีพัฒนาที่ดินจังหวัด เกษตรอำเภอ เจ้าหน้าที่ในพื้นที่)	70.87
1.2 ผู้นำท้องถิ่น (กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ส.อบต.)	30.96
1.3 อาสาสมัครเกษตรกร (หมอดินอาสา)	17.59
1.4 เกษตรกรผู้นำ (ประธานกลุ่มฯ เกษตรกรเจ้าของ ศพก.)	5.96
2. สื่ออิเลคทรอนิคส์	
2.1 โทรทัศน์ วิทยุท้องถิ่น	3.21
2.2 เสียงตามสายในหมู่บ้าน	0.92
2.3 Social (Line Facebook ฯลฯ)	0.46

ที่มา : จากการสำรวจ

หมายเหตุ : ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ

3.2.2 การประชุมชี้แจงโครงการฯ

การประชุมชี้แจงโครงการฯ วิธีการดำเนินงานให้กับเจ้าหน้าที่ในพื้นที่/จังหวัดของแต่ละหน่วยงานที่ร่วมบูรณาการ โดยส่วนกลางของแต่ละหน่วยงานได้กำหนดให้มีการประชุม ชี้แจงทำความเข้าใจร่วมกันในรายละเอียด เนื้อหาของโครงการฯ มีเป้าหมายเฉลี่ย 2 ครั้งต่อปี จากการประเมินผล พบว่า ส่วนกลางของแต่ละหน่วยงานได้กำหนดให้มีการประชุม ชี้แจงทำความเข้าใจร่วมกันในรายละเอียด เนื้อหาของโครงการฯ เฉลี่ย 3 ครั้งต่อปี มากกว่าเป้าหมายที่ตั้งไว้ และเจ้าหน้าที่ในพื้นที่/จังหวัดของแต่ละ

หน่วยงานที่ร่วมบูรณาการโครงการฯ นำเอารายละเอียด ขั้นตอนการดำเนินงานโครงการฯ ไปจัดประชุมชี้แจงให้กับเกษตรกรที่จะสมัครเข้าร่วมโครงการ ที่สถานที่ของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพสินค้าเกษตร (ศพก.) หรือที่ตั้งกลุ่ม/สถาบันเกษตรกร เฉลี่ย 3 ครั้งต่อปี

3.2.3 การใช้ Agri-Map ของหน่วยงาน

สำหรับการใช้แผนที่เกษตรเพื่อบริหารจัดการเชิงรุก หรือ Agri-Map ที่มีชุดข้อมูลที่ประกอบด้วย ข้อมูลองค์ประกอบทางเคมีและชีวภาพของดิน ข้อมูลปริมาณน้ำ (น้ำฝน น้ำท่า น้ำผิวดิน) ข้อมูลสภาพอากาศ (อุณหภูมิ ความชื้น) ข้อมูลพาณิชย์ (การตลาด โลจิสติกส์) ของหน่วยงานในพื้นที่/จังหวัดที่ร่วมบูรณาการ 11 หน่วยงาน เพื่อใช้เป็นฐานข้อมูลประกอบการพิจารณาตรวจสอบคุณสมบัติพื้นที่ว่าอยู่ในเขตความเหมาะสมหรือไม่ อย่างไร ซึ่งพบว่า มีหน่วยงานบูรณาการโครงการ ประกอบด้วย สถานีพัฒนาที่ดินจังหวัด กรมพัฒนาที่ดิน สำนักงานเกษตรอำเภอ สำนักงานเกษตรจังหวัด กรมส่งเสริมการเกษตร สำนักงานประมงจังหวัด กรมประมง สำนักงานปศุสัตว์จังหวัด กรมปศุสัตว์ สำนักงานสหกรณ์จังหวัด กรมส่งเสริมสหกรณ์ ศูนย์วิจัยและพัฒนาการเกษตรจังหวัด กรมวิชาการเกษตร ศูนย์หม่อนไหมเฉลิมพระเกียรติจังหวัด กรมหม่อนไหม การยางแห่งประเทศไทยสาขาจังหวัด การยางแห่งประเทศไทย สำนักงานตรวจบัญชีสหกรณ์จังหวัด กรมตรวจบัญชีสหกรณ์ สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมจังหวัด สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม และสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรที่ 1-12 สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร ร่วมใช้ Agri-Map เป็นฐานข้อมูลในการพิจารณาตรวจสอบคุณสมบัติพื้นที่ของเกษตรกร ตามระดับความเหมาะสมในการผลิตสินค้าเกษตร 4 ระดับ ได้แก่

1) S1 : Highly Suitable เหมาะสมสูง - ไม่มีข้อจำกัดในการปลูก
2) S2 : Moderately Suitable เหมาะสมปานกลาง - มีข้อจำกัดเล็กน้อยแก้ไขได้
3) S3 : Marginally Suitabl เหมาะสมเล็กน้อย - มีข้อจำกัดแก้ไขได้ยาก ต้องลงทุนสูง
4) N : Non-Suitable ไม่เหมาะสม - มีข้อจำกัดที่แก้ไขไม่ได้ หรือลงทุนสูงมาก

ทั้งนี้ หน่วยงานที่ร่วมบูรณาการโครงการ ฯ ดังกล่าวข้างต้น ได้ประสานกับสถานีพัฒนาที่ดินจังหวัด ในพื้นที่/จังหวัดที่ตั้งของตนเอง เพื่อความชัดเจนในรายละเอียดของการใช้ Agri-Map เพื่อกำหนดเป้าหมาย กิจกรรมการดำเนินงาน

สำหรับการกำหนดพื้นที่เป้าหมาย และการใช้ประโยชน์จาก Agri-Map ซึ่งเป็นการนำเทคโนโลยีเข้ามาประยุกต์ใช้กับข้อมูลด้านการเกษตร เพื่อเป็นเครื่องมือบริหารจัดการการเกษตร โดยสามารถติดตามข้อมูลความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นได้อย่างถูกต้องและรอบด้าน สามารถช่วยเหลือและแก้ไขปัญหาให้กับเกษตรกรในรายพื้นที่ได้เป็นอย่างดี ซึ่ง Agri-Map สามารถใช้งานได้ทั้งคอมพิวเตอร์ แท็บเล็ต และสมาร์ทโฟน ที่เชื่อมต่ออินเตอร์เน็ต โดยพบว่า เจ้าหน้าที่ในพื้นที่ของจังหวัดทั้ง 68 จังหวัด ได้นำ Agri-Map ไปกำหนดพื้นที่เป้าหมาย โดยเฉพาะสถานีพัฒนาที่ดินจังหวัด กรมพัฒนาที่ดิน ซึ่งเป็นหน่วยงานหลักในการนำไปใช้ รวมทั้งการใช้ประโยชน์ด้านอื่น ได้แก่ ร้อยละ 95.65 ใช้ประโยชน์ด้านเป็นข้อมูลพื้นฐาน เช่น พิกัด ตำแหน่งที่ตั้งแปลง ผู้ถือครอง เป็นต้น ร้อยละ 90.43 เรื่องชั้นความเหมาะสมของดินในการปลูกพืช ร้อยละ 87.52 เป็นเรื่องพื้นที่เพาะปลูกในชั้นความเหมาะสมต่าง ๆ ตามลำดับ ขณะที่เรื่องที่ตั้งโรงงาน/แหล่งรับซื้อผลผลิตการเกษตร นำไปใช้เพียงร้อยละ 35.23 เนื่องจากเจ้าหน้าที่ไม่ได้ใช้ในเรื่องนี้ เพราะได้รับการประสานจากเกษตรกรที่ต้องการผลิตเพื่อบริโภคเป็นหลัก (ตารางที่ 3.4)

ตารางที่ 3.4 การใช้ประโยชน์ Agri-Map ของเจ้าหน้าที่ในพื้นที่/จังหวัด

เรื่อง	ร้อยละ
1. กำหนดพื้นที่เป้าหมาย	100.00
2. ข้อมูลพื้นฐาน พิกัด ที่ตั้งแปลง	95.65
3. ชั้นความเหมาะสมของดินในการปลูกพืช	90.43
4. พื้นที่เพาะปลูกในชั้นความเหมาะสมต่างๆ	87.52
5. ข้อมูลเกษตรกร/พื้นที่เพาะปลูกพืช	75.61
6. เขตความเหมาะสมในการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ/พื้นที่ป่าไม้	48.79
7. ที่ตั้งโรงงาน/แหล่งรับซื้อผลผลิตทางการเกษตร	35.23

ที่มา: จากการสำรวจ

หมายเหตุ: ตอบการใช้ประโยชน์ได้มากกว่า 1 เรื่อง

ทั้งนี้ ในภาพรวม เจ้าหน้าที่ในพื้นที่/จังหวัดที่เกี่ยวข้อง มีความพึงพอใจต่อการใช้ Agri-Map ในด้านการใช้ประโยชน์จาก Agri-Map ที่ระดับมาก ค่าคะแนนเฉลี่ย 4.02 คะแนน เนื่องจาก เจ้าหน้าที่สามารถใช้ประโยชน์จาก Agri-Map ในการหาพื้นที่ที่ไม่เหมาะสม เหมาะสมได้อย่างรวดเร็ว รองลงมา คือ เรื่องความครบถ้วนของข้อมูล ที่ระดับมาก ค่าคะแนนเฉลี่ย 3.64 คะแนน ความสะดวกในการใช้ Agri-Map ที่ระดับมาก ค่าคะแนนเฉลี่ย 3.53 คะแนน ความทันสมัยของข้อมูล ที่ระดับมาก ค่าคะแนนเฉลี่ย 3.51 คะแนน ส่วนในเรื่องการเปิดใช้ Agri-Map และการใช้ Agri-Map ในพื้นที่ (Mobile) นั้น เจ้าหน้าที่มีความพึงพอใจในระดับปานกลาง ค่าคะแนนเฉลี่ย 3.22 และ 2.89 ตามลำดับ เนื่องจาก ใช้เฉพาะในช่วงแรกๆ ของปีงบประมาณ และมีปัญหาในการเปิดใช้ Agri-Map บน Mobile ในพื้นที่ เนื่องจากไม่มีสัญญาณหรือไม่เสถียร (ตารางที่ 3.5)

ตารางที่ 3.5 ความพึงพอใจของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องต่อการใช้ Agri-Map

เรื่อง	คะแนน	แปลผล
(1) ประโยชน์ที่ได้รับจากการใช้ Agri-Map	4.02	มาก
(2) ความครบถ้วนของข้อมูล	3.64	มาก
(3) ความสะดวกในการใช้ Agri-Map	3.53	มาก
(4) ความทันสมัยของข้อมูล	3.51	มาก
(5) การเปิดใช้ Agri-Map	3.22	ปานกลาง
(6) การใช้ Agri-Map ในพื้นที่ (Mobile)	2.89	ปานกลาง

ที่มา: จากการสำรวจ

3.2.4 การอบรม/ถ่ายทอด

จากการสำรวจ การจัดการอบรม/ถ่ายทอดความรู้ให้กับเกษตรกรที่ต้องการปรับเปลี่ยนพื้นที่ของแต่ละหน่วยงานที่ร่วมบูรณาการโครงการฯ แตกต่างกันออกไป ดังนี้

1) กรมพัฒนาที่ดิน จัดอบรม/ถ่ายทอดความรู้ให้เกษตรกรที่ต้องการปรับเปลี่ยนพื้นที่ที่ไม่เหมาะสมตามโครงการ ในเรื่องการทำปุ๋ยหมัก น้ำหมักชีวภาพ ปุ๋ยอินทรีย์สูตรต่างๆ การทำสารขับไล่แมลง ศัตรูพืช รวมทั้งสนับสนุนปัจจัยการผลิต วัสดุทำน้ำหมักชีวภาพ เช่น หัวสับปะรด กากน้ำตาล เป็นต้น เฉลี่ยจำนวน 7 ครั้งต่อปี มากกว่าเป้าหมายที่ตั้งไว้ 5 ครั้งต่อปี

2) กรมประมง จัดอบรม/ถ่ายทอดความรู้ให้เกษตรกรที่ต้องการปรับเปลี่ยนพื้นที่ที่ไม่เหมาะสม ตามโครงการ ตามเงื่อนไขที่เกษตรกรมีบ่อจิ๋ว (บ่อที่ผ่านการสนับสนุนจากกรมพัฒนาที่ดิน โดยเกษตรกรแต่ละรายสมทบเงิน 2,500 บาท) กรมประมงดำเนินการปล่อยปลาในบ่อจิ๋ว และถ่ายทอดให้ความรู้ในเรื่องการเลี้ยงปลากินพืช เช่น ปลาตะเพียน ปลายี่สก เป็นต้น การทำอาหารปลาโดยใช้การหมักฟาง รวมทั้งสนับสนุนปัจจัยการผลิต เช่น หัวอาหารปลาเล็ก กากน้ำตาล เป็นต้น เฉลี่ยจำนวน 3 ครั้งต่อปี ครบตามเป้าหมาย

3) กรมส่งเสริมการเกษตร จัดอบรม/ถ่ายทอดความรู้ให้เกษตรกรที่ต้องการปรับเปลี่ยนพื้นที่ที่ไม่เหมาะสมตามโครงการ ในเรื่องการรักษาและดูแลแปลง แนวคิดการปลูกพืชทางเลือกชนิดใหม่ โดยพิจารณาพื้นที่เป้าหมายจากพื้นที่ที่มีตลาดรองรับ /โรงงานอุตสาหกรรม/โรงงานแปรรูป เฉลี่ยจำนวน 2 ครั้งต่อปี ครบตามเป้าหมาย

4) กรมส่งเสริมสหกรณ์ จัดอบรม/ถ่ายทอดความรู้ให้เกษตรกรที่ต้องการปรับเปลี่ยนพื้นที่ที่ไม่เหมาะสมตามโครงการ ในพื้นที่นิคมสหกรณ์ เรื่องการสนับสนุนให้สินเชื่อแก่สมาชิก (เกษตรกร) จากเงินกองทุนพัฒนาสหกรณ์ การเชื่อมโยงตลาด แหล่งขายให้สมาชิกที่ประสงค์จะปรับเปลี่ยนพื้นที่ เฉลี่ยจำนวน 3 ครั้งต่อปี ครบตามเป้าหมาย

5) กรมตรวจบัญชีสหกรณ์ ดำเนินการอบรม/ถ่ายทอดความรู้ และให้คำแนะนำ การจัดทำบัญชีต้นทุนเกษตรกร วิธีการลงบันทึกข้อมูลในบัญชี ให้กับเกษตรกรที่ต้องการปรับเปลี่ยนพื้นที่ที่ไม่เหมาะสม เฉลี่ยจำนวน 4 ครั้งต่อปี ครบตามเป้าหมาย

6) กรมปศุสัตว์ ดำเนินการอบรม/ถ่ายทอดความรู้ให้เกษตรกรที่ต้องการปรับเปลี่ยนพื้นที่ที่ไม่เหมาะสมไปปลูกพืชอาหารสัตว์ ในเรื่องการปลูกและการดูแล การให้น้ำกับพืชอาหารสัตว์ การทำอาหารหยาบให้โค กระบือในกลุ่มผู้เลี้ยง เฉลี่ยจำนวน 7 ครั้งต่อปี มากกว่าเป้าหมายที่ตั้งไว้ 5 ครั้งต่อปี

7) กรมวิชาการเกษตร ดำเนินการอบรม/ถ่ายทอดความรู้ให้เกษตรกรที่ต้องการปรับเปลี่ยนพื้นที่ที่ไม่เหมาะสมไปปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ การใช้และเก็บรักษาเมล็ดพันธุ์ การรักษาและดูแลแปลง รวมทั้งช่องทางการจำหน่าย เฉลี่ยจำนวน 2 ครั้งต่อปี ครบตามเป้าหมาย

8) กรมหม่อนไหม ดำเนินการอบรม/ถ่ายทอดความรู้ในเรื่องการใช้พันธุ์หม่อน การดูแลแปลงหม่อน เทคนิคการเลี้ยงไหม การลดค่าใช้จ่ายการผลิตเรื่องปุ๋ย โดยใช้ปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพ รวมทั้งการจัดจำหน่ายไหม เฉลี่ยจำนวน 2 ครั้งต่อปี ครบตามเป้าหมาย

3.3 ผลได้ (Outputs)

3.3.1 เกษตรกร และพื้นที่ที่ข้าร่วมโครงการ

ในปีงบประมาณ 2561 เกษตรกรปรับเปลี่ยนพื้นที่ที่ไม่เหมาะสมจากการผลิตข้าวไปเป็นกิจกรรมสินค้าอื่น จำนวน 44,923 ราย พื้นที่ทั้งหมด 270,167 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 104.53 ของเป้าหมายพื้นที่จำนวน 258,456 ไร่ แยกเป็น ด้านพืช ได้แก่ อ้อยโรงงาน ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ หม่อน ไม้ผล ไม้ยืนต้น จำนวนเกษตรกร 6,211 ราย พื้นที่ 141,283 ไร่ ด้านการทำปศุสัตว์ เพื่อปลูกหญ้าอาหารสัตว์ จำนวนเกษตรกร 8,615 ราย พื้นที่ 30,371 ไร่ ด้านการทำประมง จำนวนเกษตรกร 4,991 ราย พื้นที่ 5,117 ไร่ และด้านการทำเกษตรผสมผสาน จำนวนเกษตรกร 25,106 ราย พื้นที่ 93,396 ไร่ ตามลำดับ (ตารางที่ 3.6)

ตารางที่ 3.6 จำนวนเกษตรกร และพื้นที่ที่ร่วมโครงการฯ ในปี 2561

สินค้าที่ปรับเปลี่ยน	พื้นที่ (ไร่)	จำนวนเกษตรกร (ราย)	เฉลี่ย(ไร่/ราย)
1.ด้านพืช	141,283	6,211	-
1.1 อ้อยโรงงาน	28,525	4,136	6.90
1.2 ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์	85	30	2.83
1.3 หม่อน	1,707	831	2.05
1.4 ไม้ผล ไม้ยืนต้น	110,966	1,214*	-
2.ด้านปศุสัตว์ (หญ้าเลี้ยงสัตว์)	30,371	8,615	3.53
3.ด้านประมง	5,117	4,991	1.03
4.ด้านเกษตรผสมผสาน	93,396	25,106	3.72
รวม	**270,167**	**44,923**	**6.01**

ที่มา : กรมพัฒนาที่ดิน, กันยายน 2561

หมายเหตุ : *ไม่รวมข้อมูลของการยางแห่งประเทศไทย

ผลการปรับเปลี่ยนพื้นที่ที่ไม่เหมาะสมจากการผลิตข้าวไปเป็นกิจกรรมสินค้าอื่น จำนวน 270,167 ไร่ ข้างต้น แสดงว่า ภาพรวมของการปรับเปลี่ยนพื้นที่ข้าวที่ไม่เหมาะสมดังกล่าวนี้ ทำให้พื้นที่การผลิตข้าวที่ไม่เหมาะสม (N ข้าว) ลดลงร้อยละ 104.53 ของเป้าหมาย 258,456 ไร่ โดยเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ มีการปรับเปลี่ยนพื้นที่ในภาพรวม เฉลี่ย 6.01 ไร่ต่อราย

3.3.2 ผลการอบรม ถ่ายทอดความรู้

ในภาพรวม หน่วยงานที่ร่วมบูรณาการโครงการฯ ได้ชี้แจงแก่เกษตรกรทุกรายที่เข้าร่วมโครงการ เพื่อปรับเปลี่ยนจากการผลิตข้าวที่ไม่เหมาะสม ไปเป็นสินค้าชนิดใหม่ ตามชนิดสินค้า ได้แก่ อ้อยโรงงาน ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ปศุสัตว์ (โค กระบือ แพะ) ประมง (ปลากินพืช เช่น ปลาตะเพียน เป็นต้น) และการทำเกษตรผสมผสาน

นอกจากนี้ หน่วยงานได้รับการถ่ายทอดความรู้ตามหลักสูตรเฉพาะ ให้แก่เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการปรับเปลี่ยนการผลิต โดยได้รับการถ่ายทอดความรู้จากการอบรมในหลักสูตรต่างๆ จากหน่วยงานบูรณาการ และการนำไปปรับใช้ในพื้นที่ของตนเอง จำแนกออกตามหลักสูตรในการอบรม ดังนี้

1) หลักสูตรการลดค่าใช้จ่ายการผลิต พบว่า เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการฯ ร้อยละ 76.28 ได้รับการถ่ายทอดความรู้ ในหลักสูตรนี้ และอีกร้อยละ 23.72 ไม่ได้รับการถ่ายทอด เพราะติดภารกิจทำการเกษตรของตนเอง โดยผู้ที่ได้รับการถ่ายทอด นำความรู้ไปปรับใช้ในพื้นที่ตนเอง คิดเป็นร้อยละ 93.61 ขณะที่ร้อยละ 6.39 ยังไม่ได้นำไปปรับใช้ เนื่องด้วยไม่มีเวลาทำ เช่น การทำน้ำหมักชีวภาพต้องใช้วัสดุหลายอย่าง เป็นต้น (ตารางที่ 3.7)

ตารางที่ 3.7 การถ่ายทอดหลักสูตรการลดค่าใช้จ่ายการผลิตให้เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ ปี 2561

รายการ	ร้อยละ
1) การได้รับการถ่ายทอดความรู้ตามหลักสูตร	100.00
- ได้รับ	76.28
- ไม่ได้รับ	23.72
2) การนำความรู้ตามหลักสูตรไปปรับใช้	100.00
- ปรับใช้	93.61
- ไม่ปรับใช้	6.39

ที่มา : จากการสำรวจ

2) หลักสูตรการทำบัญชีครัวเรือน พบว่า เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการฯ ร้อยละ 68.91 ได้รับการถ่ายทอดความรู้ ในหลักสูตรนี้ และอีกร้อยละ 31.09 ไม่ได้รับการถ่ายทอด โดยเกษตรกรผู้ที่ได้รับการถ่ายทอดนำความรู้ไปปรับใช้แล้ว คิดเป็นร้อยละ 53.20 ขณะที่ร้อยละ 46.80 ยังไม่ได้นำไปปรับใช้ เนื่องจาก ไม่อยากทำ ลืมวิธีการลงบัญชี (ตารางที่ 3.8) สำหรับเกษตรกรที่นำความรู้การทำบัญชีไปปรับใช้เป็นการทำบัญชีต่อเนื่อง ร้อยละ 96.10 และทำไม่ต่อเนื่อง ร้อยละ 3.90 (ภาพที่ 1)

ตารางที่ 3.8 การถ่ายทอดหลักสูตรการทำบัญชีครัวเรือนให้เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ ปี 2561

รายการ	ร้อยละ
1) การได้รับการถ่ายทอดความรู้ตามหลักสูตร	100.00
- ได้รับ	68.91
- ไม่ได้รับ	31.09
2) การนำความรู้ตามหลักสูตรไปปรับใช้	100.00
- ปรับใช้	53.20
- ไม่ปรับใช้	46.80

ที่มา : จากการสำรวจ

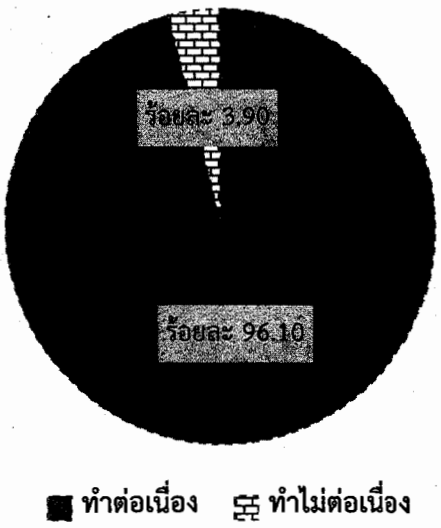

ภาพที่ 1 การนำหลักสูตรการทำบัญชีไปปรับใช้

ที่มา : จากการสำรวจ

3) หลักสูตรการจัดการผลผลิต พบว่า เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการฯ ร้อยละ 50.23 ได้รับการถ่ายทอดความรู้ ในหลักสูตรนี้ เพื่อวางแผนการจัดการผลผลิตว่าจะนำไปขายที่ไหน ปริมาณเท่าใด หรือเหลือจากนั้น นำไปแปรรูป เพิ่มมูลค่าได้หรือไม่ อย่างไร โดยอีกร้อยละ 49.77 ไม่ได้รับการถ่ายทอด ซึ่งเป็นจำนวนที่สูงมากสำหรับเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ ยังไม่ได้รับการถ่ายทอดในเรื่องนี้ โดยเกษตรกรผู้ที่ได้รับการถ่ายทอด นำความรู้ตามหลักสูตรไปปรับใช้แล้ว คิดเป็นร้อยละ 80.71 ขณะที่ร้อยละ 19.29 ยังไม่ได้นำไปปรับใช้ เนื่องจาก ต้องการผลิตเพื่อบริโภคในครัวเรือน จึงไม่คำนึงถึงหลักสูตรนี้ (ตารางที่ 3.9)

ตารางที่ 3.9 การถ่ายทอดหลักสูตรการจัดการผลผลิตให้เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ ปี 2561

รายการ	ร้อยละ
1) การได้รับการถ่ายทอดความรู้ตามหลักสูตร	100.00
- ได้รับ	50.23
- ไม่ได้รับ	49.77
2) การนำความรู้ตามหลักสูตรไปปรับใช้	100.00
- ปรับใช้	80.71
- ไม่ปรับใช้	19.29

ที่มา : จากการสำรวจ

4) หลักสูตรอื่นๆ ได้แก่ การใช้และจัดเก็บเมล็ดพันธุ์ การรักษาและดูแลแปลงพืช ฟาร์มสัตว์ต่างๆ หลักและความรู้เรื่องเศรษฐกิจพอเพียง เป็นต้น พบว่า เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการฯ ร้อยละ 88.16 ได้รับการถ่ายทอดความรู้ ในหลักสูตรนี้ และอีกร้อยละ 11.84 ไม่ได้รับการถ่ายทอด โดยเกษตรกรผู้ที่ได้รับการถ่ายทอด นำความรู้ตามหลักสูตรไปปรับใช้แล้ว คิดเป็นร้อยละ 90.32 ขณะที่ร้อยละ 9.68 ยังไม่ได้นำไปปรับใช้ เนื่องจากไม่เข้าใจในการทำ หรือได้รับผลจากภัยพิบัติ (น้ำท่วม ฝนแล้ง) จึงไม่ได้สนใจที่จะนำความรู้ไปปรับใช้ เช่น การดูแลแปลง เป็นต้น อีกทั้งภัยพิบัติที่เกิดขึ้น ทำให้ไม่ได้รับผลผลิตด้วย (ตารางที่ 3.10)

ตารางที่ 3.10 การถ่ายทอดหลักสูตรอื่นๆ ให้เกษตรกรที่ที่เข้าร่วมโครงการ ปี 2561

รายการ	ร้อยละ
1) การได้รับการถ่ายทอดความรู้ตามหลักสูตร	100.00
- ได้รับ	88.16
- ไม่ได้รับ	11.84
2) การนำความรู้ตามหลักสูตรไปปรับใช้	100.00
- ปรับใช้	90.32
- ไม่ปรับใช้	9.68

ที่มา : จากการสำรวจ

3.3.3 การบริหารจัดการผลผลิต และช่องทางจำหน่าย

สำหรับการบริหารจัดการผลผลิตในสินค้าใหม่หรือสินค้าที่ปรับเปลี่ยนของเกษตรกร จากการประเมินผล พบว่า เกษตรกรผลิตเพื่อบริโภคภายในครัวเรือน ร้อยละ 52.19 และร้อยละ 47.81 บริหารจัดการผลผลิตโดยนำไปจำหน่าย ซึ่งในการจำหน่าย พบว่า เกษตรกรร้อยละ 92.49 จำหน่ายเป็นรายบุคคลต่างคนต่างขาย โดยในจำนวนนี้ จำหน่ายผานเซเล หรือบริษัท ร้อยละ 41.80 ผ่านพ่อค้าคนกลาง ร้อยละ

29.46 และจำหน่ายเองที่ตลาดโดยตรง ร้อยละ 21.23 ขณะที่เกษตรกรอีก ร้อยละ 7.51 ใช้กลไกรวมกลุ่มองค์กร (วิสาหกิจชุมชน สหกรณ์) เพื่อรวบรวมผลผลิตไปจำหน่าย โดยจำหน่าย ผ่านบริษัท โรงงาน ห้างร้าน ร้อยละ 6.76 และผ่านพ่อค้าคนกลางมารับซื้อที่กลุ่ม ร้อยละ 0.75 (ตารางที่ 3.11)

ตารางที่ 3.11 การบริหารจัดการผลผลิต และช่องทางจำหน่าย

การบริหารจัดการผลผลิต	ร้อยละ
1. บริโภคภายในครัวเรือน	**52.19**
2. นำไปจำหน่าย	**47.81**
2.1 รายบุคคล	**92.49**
- ผ่านไซโล หรือบริษัท	41.80
- ผ่านพ่อค้าคนกลาง	29.46
- จำหน่ายเองที่ตลาด	21.23
2.2 รวมกลุ่ม	**7.51**
- ผ่านบริษัท โรงงาน ห้างร้าน	6.76
- ผ่านพ่อค้าคนกลางมารับซื้อที่กลุ่ม	0.75

ที่มา : จากการสำรวจ

3.4 ผลลัพธ์ (Outcomes)

3.4.1 ผลตอบแทนสุทธิ

เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ จากเดิมมีผลตอบแทนสุทธิจากการปลูกข้าวในพื้นที่ที่ไม่เหมาะสม (N ข้าว) ในปีการผลิต 2560/61 จำนวน 1,615.88 บาทต่อไร่ต่อปี เมื่อนำมาเปรียบเทียบกับผลตอบแทนสุทธิสินค้าใหม่ที่ปรับเปลี่ยน ปีการผลิต 2561/62 สรุปผลตามชนิดของสินค้าใหม่ที่ปรับเปลี่ยน ได้ดังนี้ (ตารางที่ 3.12)

1) อ้อยโรงงาน เกษตรกรที่ปรับเปลี่ยนมาปลูกอ้อยโรงงาน (ตอ 1) มีผลตอบแทนสุทธิเฉลี่ย 541.42 บาทต่อไร่ต่อปี อันเนื่องมาจากสถานการณ์ของราคาอ้อยที่ลดลงมากในปีการผลิต 2561/62 ทำให้มูลค่ารายได้ลดลง ส่งผลให้ได้ผลตอบแทนสุทธิน้อยกว่าการผลิตข้าว ในปีการผลิต 2560/61

2) ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ เกษตรกรที่ปรับเปลี่ยนมาปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ มีผลตอบแทนสุทธิเฉลี่ย 2,077.30 บาทต่อไร่ต่อปี ซึ่งมีผลตอบแทนสุทธิเฉลี่ยมากกว่าการผลิตข้าว 461.42 บาทต่อไร่ต่อปี

3) ปศุสัตว์ (พืชอาหารสัตว์:หญ้า) เกษตรกรที่ปรับเปลี่ยนมาปลูกพืชอาหารสัตว์ เพื่อใช้เลี้ยงโค กระบือ หรือแพะ ของฟาร์มตนเอง มีผลตอบแทนสุทธิเฉลี่ย 3,655.74 บาทต่อไร่ต่อปี ซึ่งมีผลตอบแทนสุทธิเฉลี่ยมากกว่าการผลิตข้าว 2,039.85 บาทต่อไร่ต่อปี

4) ประมง (เลี้ยงปลา) เกษตรกรที่ปรับเปลี่ยนมาเลี้ยงปลา มีผลตอบแทนสุทธิเฉลี่ย 4,637.23 บาทต่อไร่ต่อปี ซึ่งมีผลตอบแทนสุทธิเฉลี่ยเพิ่มขึ้นจากการผลิตข้าว 3,021.34 บาทต่อไร่ต่อปี

5) หม่อน เกษตรกรที่ปรับเปลี่ยนมาปลูกหม่อนเพื่อเลี้ยงไหม มีผลตอบแทนสุทธิเฉลี่ย 4,869.94 บาทต่อไร่ต่อปี ซึ่งมีผลตอบแทนสุทธิเฉลี่ยเพิ่มขึ้นจากการผลิตข้าว 3,254.06 บาทต่อไร่ต่อปี

6) เกษตรผสมผสาน เกษตรกรที่ปรับเปลี่ยนมาทำเกษตรผสมผสาน มีผลตอบแทนสุทธิเฉลี่ย 5,096.28 บาทต่อไร่ต่อปี ซึ่งมีผลตอบแทนสุทธิเฉลี่ยเพิ่มขึ้นจากการผลิตข้าว 3,480.40 บาทต่อไร่ต่อปี

สำหรับเกษตรกรที่ไม่เข้าร่วมโครงการ (ยังคงผลิตข้าวในพื้นที่ไม่เหมาะสมตามเดิม) ในปีการผลิต 2561/62 มีผลตอบแทนสุทธิจากการผลิตข้าว 1,292.08 บาทต่อไร่ต่อปี

ตารางที่ 3.12 เปรียบเทียบผลตอบแทนสุทธิในการผลิตสินค้าข้าว (เดิม) ปีการผลิต 2560/61 กับสินค้าใหม่ที่ปรับเปลี่ยน ปีการผลิต 2561/62

หน่วย : บาท/ไร่/ปี

รายการ	ผลตอบแทนสุทธิเฉลี่ย	เปรียบเทียบผลตอบแทนสุทธิข้าว (เดิม) กับสินค้าใหม่ที่ปรับเปลี่ยน (+เพิ่ม/-ลด)
1. สินค้าข้าว (เดิม) ของเกษตรกร ก่อนปรับเปลี่ยน	1,615.88	
2. สินค้าใหม่ที่ปรับเปลี่ยน		
2.1 อ้อยโรงงาน	541.42	-1,074.47
2.2 ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์	2,077.30	461.42
2.3 พืชอาหารสัตว์(หญ้า)	3,655.74	2,039.85
2.4 ประมง (ปลา)	4,637.23	3,021.34
2.5 หม่อน	4,869.94	3,254.06
2.6 เกษตรผสมผสาน	5,096.28	3,480.40
3. สินค้าข้าว ของเกษตรกร ไม่เข้าร่วมโครงการ	1,292.08	

ที่มา: จากการคำนวณ

จะเห็นได้ว่า ในภาพรวม การปรับเปลี่ยนการผลิตเป็นสินค้าใหม่ในทุกสินค้า ยกเว้นอ้อยโรงงาน จะให้ผลตอบแทนสุทธิมากกว่าข้าว และการปรับเปลี่ยนมาทำเกษตรผสมผสานจะให้ผลตอบแทนสุทธิสูงที่สุด

และยังพบว่า เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการหรือปรับเปลี่ยนการผลิต ร้อยละ 95.53 มีผลตอบแทนสุทธิสูงกว่าการผลิตสินค้าใหม่ อีกร้อยละ 4.47 มีผลตอบแทนสุทธิน้อยกว่าการผลิตสินค้าข้าว (เดิม) ก่อนปรับเปลี่ยน ซึ่งเป็นการผลิตอ้อยโรงงาน เนื่องมาจากราคาตกต่ำ ในปีการผลิต 2561/62 ดังกล่าวข้างต้น (ภาพที่ 2)

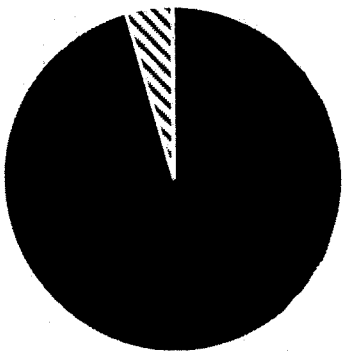

■ สูงกว่าการผลิตข้าว (เดิม) ▨ ต่ำกว่าการผลิตข้าว (เดิม)

ภาพที่ 2 ผลตอบแทนสุทธิของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ

ที่มา : จากการสำรวจ

3.4.2 แนวโน้มการปรับเปลี่ยนการผลิต และวิถีการใช้แรงงานของเกษตรกร

หลังจากการปรับเปลี่ยนการผลิตสินค้าชนิดใหม่ เกษตรกรร้อยละ 92.58 มีแนวโน้มผลิตสินค้าที่ปรับเปลี่ยนต่อไป และมีการขยายพื้นที่ปรับเปลี่ยนเพิ่มขึ้น เฉลี่ย 5.73 ไร่ต่อราย ส่วนอีกร้อยละ 7.42 มีแนวโน้มจะปรับเปลี่ยนกลับไปผลิตสินค้าเดิม (ข้าว) เนื่องจากแนวโน้มของราคาข้าวที่สูงขึ้น

ในส่วนของวิถีการใช้แรงงานทำการผลิตของเกษตรกร จากการประเมิน พบว่า เกษตรกรร้อยละ 37.19 ยังคงมีการจ้างแรงงานและใช้แรงงานตนเองเหมือนเดิม ขณะที่ส่วนใหญ่ ร้อยละ 62.81 มีวิถีการใช้แรงงานเปลี่ยนไปจากเดิม โดยในจำนวนนี้ เป็นการจ้างแรงงานลดลง ร้อยละ 20.56 มีการใช้เครื่องจักรกลในการผลิตเพิ่มขึ้น ร้อยละ 18.84 และใช้แรงงานตนเองเพิ่มขึ้น เนื่องจากมีกิจกรรมการผลิตที่หลากหลาย เช่น การทำเกษตรผสมผสาน ร้อยละ 26.41 (ตารางที่ 3.13)

ตารางที่ 3.13 แนวโน้มการปรับเปลี่ยนการผลิต และวิถีการใช้แรงงานของเกษตรกร

รายการ	ร้อยละ
1. แนวโน้มการทำสินค้าที่ปรับเปลี่ยน	**100.00**
1) ทำต่อ	92.58
2) ไม่ทำต่อ (กลับไปทำสินค้าเดิม)	7.42
2. วิถีการใช้แรงงาน	**100.00**
1) ไม่เปลี่ยน	37.19
2) เปลี่ยน	62.81
2.1) จ้างแรงงานลดลง	20.56
2.2) ใช้เครื่องจักรกลเพิ่มขึ้น	15.84
2.3) ใช้แรงงานตนเองเพิ่มขึ้น	26.41

ที่มา : จากการสำรวจ

3.4.3 ความพึงพอใจของเกษตรกร

เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ มีความพึงพอใจต่อการดำเนินงานโครงการในภาพรวมที่ระดับมากที่สุด คะแนนเฉลี่ย 4.24 คะแนน เนื่องจาก ได้รับการดูแลจากเจ้าหน้าที่ และมีการสนับสนุนปัจจัยการผลิต เช่น เมล็ดพันธุ์พืช อาหารสัตว์ น้ำหมักชีวภาพ พันธุ์ปลา เป็นต้น ขณะที่มีความพึงพอใจด้านต่างๆ ดังนี้ เกษตรกรมีความพึงพอใจด้านการถ่ายทอดความรู้เพื่อการปรับเปลี่ยนพื้นที่ที่ระดับมากที่สุด ค่าคะแนนเฉลี่ย 4.33 คะแนน รองลงมา มีความพึงพอใจต่อการสนับสนุนปัจจัยการผลิตที่ได้รับที่ระดับมากที่สุด ค่าคะแนนเฉลี่ย 4.29 คะแนน มีความพึงพอใจต่อการนำความรู้การปรับเปลี่ยนไปปรับใช้ในพื้นที่ตนเอง ที่ระดับมากที่สุด ค่าคะแนนเฉลี่ย 4.23 คะแนน และมีความพึงพอใจต่อการจัดการผลผลิต ที่ระดับมาก ค่าคะแนนเฉลี่ย 4.10 คะแนน (ตารางที่ 3.14)

ตารางที่ 3.14 ความพึงพอใจของเกษตรกร

รายการ	ระดับความพึงพอใจ (คะแนน)	แปลผล
1. การถ่ายทอดความรู้เพื่อการปรับเปลี่ยนพื้นที่	4.33	มากที่สุด
2. การสนับสนุนปัจจัยการผลิตที่ได้รับ	4.29	มากที่สุด
3. การนำความรู้การปรับเปลี่ยนไปปรับใช้ในพื้นที่ตนเอง	4.23	มากที่สุด
4. การจัดการผลผลิต	4.10	มาก
เฉลี่ย	**4.24**	**มากที่สุด**

ที่มา : จากการสำรวจ

หมายเหตุ: คะแนนเต็ม 5 คะแนน

3.4.4 ปัจจัยที่มีผลต่อการปรับเปลี่ยนการผลิตข้าวในพื้นที่ไม่เหมาะสมไปผลิตสินค้าอื่น

การวิเคราะห์ถึงปัจจัยที่มีผลต่อการปรับเปลี่ยนการผลิตข้าวในพื้นที่ไม่เหมาะสมไปผลิตสินค้าอื่น โดยใช้หลักคิดของแบบจำลองโลจิท (Logit Model) ที่ประมวลถึงความน่าจะเป็นในการยอมรับการปรับเปลี่ยนการผลิตของเกษตรกรที่ปรับเปลี่ยน (เข้าร่วมโครงการ) และเกษตรกรที่ยังไม่ปรับเปลี่ยน (ไม่เข้าร่วมโครงการ คงทำการผลิตข้าวในพื้นที่ไม่เหมาะสม) พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการปรับเปลี่ยนการผลิตข้าวไปผลิตสินค้าอ้อยโรงงาน หรือข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ หรือปลูกหม่อนเลี้ยงไหม หรือปลูกพืชอาหารสัตว์ หรือเลี้ยงปลา หรือทำเกษตรผสมผสาน นั้น ได้แก่ ราคาข้าวในปีการผลิต 2560/61 และปี 2561/62 ราคาอ้อยโรงงาน ปีการผลิต 2561/62 การได้รับการสนับสนุน ส่งเสริมจากหน่วยงานรัฐ และการเคยมีประสบการณ์การผลิตสินค้าอื่น นอกเหนือจากการผลิตข้าว ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 (*) และร้อยละ 99 (**) ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้ (สมการที่ 1)

1) ราคาข้าว ในปีการผลิต 2560/61 และปี 2561/62 เพิ่มขึ้น 1 บาทต่อกิโลกรัม มีโอกาสที่จะปรับเปลี่ยนการผลิตข้าวไปเป็นสินค้าอื่นลดลง 0.752 และ 0.595 เท่า ตามลำดับ โดยเกษตรกรเห็นว่าราคาข้าวน่าสนใจ จึงดึงดูดให้ทำการผลิตข้าวในพื้นที่ต่อไป หรือผลิตร่วมกับสินค้าอื่น หรือไม่ได้ปรับเปลี่ยนไปทั้งหมด

2) ราคาอ้อยโรงงาน ในปีการผลิต 2561/62 ลดลง 1 บาทต่อกิโลกรัม มีโอกาสที่จะปรับเปลี่ยนการผลิตข้าวไปเป็นสินค้าอื่นเพิ่มขึ้น 0.990 เท่า โดยเกษตรกร เห็นว่าปลูกอ้อยโรงงานให้ผลตอบแทนหรือรายได้ที่ลดลง

3) การสนับสนุน ส่งเสริมจากหน่วยงานรัฐ ที่เพิ่มขึ้น 1 ครั้งต่อปี มีโอกาสที่เกษตรกรจะปรับเปลี่ยนการผลิตข้าวไปเป็นสินค้าอื่นเพิ่มขึ้น 1.201 เท่า เพราะเกษตรกรเห็นว่า การสนับสนุน ส่งเสริมจากหน่วยงานรัฐ เช่น ด้านองค์ความรู้การผลิต ปัจจัยการผลิต ส่งเสริมตลาด การขาย เป็นต้น สิ่งเหล่านี้จะช่วยส่งเสริมการผลิตสินค้าที่ปรับเปลี่ยนได้เป็นอย่างดี

4) การเคยมีประสบการณ์การผลิตสินค้าอื่น นอกเหนือจากการผลิตข้าว มีโอกาสที่จะปรับเปลี่ยนการผลิตข้าวไปเป็นสินค้าอื่นมากกว่าคนไม่มีประสบการณ์ 1.369 เท่า ทั้งนี้เกษตรกรเห็นว่าประสบการณ์การผลิตสินค้าอื่น นอกเหนือจากการผลิตข้าว เช่น การดูแล รักษาแปลง เทคนิคการผลิต วิธีการลดต้นทุนการผลิตเป็นต้น จะช่วยในการผลิตสินค้าที่ปรับเปลี่ยนได้อย่างดียิ่ง

ส่วนปัจจัยอื่นๆ ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษาของเกษตรกร ไม่มีอิทธิพลหรือส่งผลต่อการยอมรับการปรับเปลี่ยนการผลิตข้าวเป็นสินค้าอื่น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

สมการที่ 1

$$\ln\left(\frac{P}{1-P}\right) = 4.889 \; -0.561\ \text{PriceR1} \; -0.518\ \text{PriceR2} \; -0.010\ \text{PriceSu} \; +0.183\ \text{Sup} \; +1.475\ \text{Other}$$

Exp(Bi)	0.752	0.595	0.990	1.201	1.369
Sig.	(0.019)*	(0.028)*	(0.000)**	(0.019)*	(0.000)**

4. ประเด็นค้นพบ

4.1 ปัญหาของเกษตรกรที่ไม่มีเอกสารสิทธิ์ในที่ดิน หรือเช่าที่ทำกิน ต้องการเข้าร่วมโครงการและติดเงื่อนไข ทำให้ไม่สามารถเข้าร่วมการปรับเปลี่ยนพื้นที่การผลิตข้าวไม่เหมาะสมเป็นสินค้าการผลิตอื่นได้

4.2 ปัญหาความผันผวนของราคาผลผลิต ในสินค้าอ้อยโรงงาน อันเนื่องมาจากปริมาณการผลิต และความต้องการในตัวสินค้าที่ไม่สมดุลกัน ทำให้เกษตรกรผู้ผลิตได้รับผลตอบแทนสุทธิจากการผลิตอ้อยโรงงานลดลงหรือขาดทุนการผลิต

4.3 การเข้าถึงตลาดผลผลิต ยังคงเป็นปัญหาการผลิตของเกษตรกรที่ปรับเปลี่ยน โดยส่วนใหญ่แก้ปัญหาโดยนำสินค้าไปวางขายที่ตลาดโดยตรง และส่งผ่านพ่อค้าคนกลาง ซึ่งมักถูกกดราคา

4.4 ปัญหาเรื่องการใช้ Agri-Map บนมือถือ (Mobile) ของหน่วยงานบางส่วนในพื้นที่ ยังขาดความชำนาญในการใช้กับพื้นที่ดำเนินงาน รวมทั้งฐานข้อมูลใน Agri-Map บางพื้นที่/จังหวัด ยังไม่เป็นปัจจุบัน

4.5 ปัจจัยด้านราคาข้าวในแต่ละปีการผลิต ราคาอ้อยโรงงาน การสนับสนุน ส่งเสริมจากหน่วยงานรัฐในแต่ละปี และประสบการณ์การผลิตสินค้าอื่น นอกเหนือจากการผลิตข้าว จะส่งผลโดยตรงต่อการยอมรับการปรับเปลี่ยนการผลิตข้าวในพื้นที่ไม่เหมาะสมไปเป็นสินค้าชนิดอื่นๆ

5. ข้อเสนอแนะ

5.1 รัฐควรนำข้อจำกัดในเรื่องเอกสิทธิ์การถือครองที่ดินของเกษตรกรที่ต้องการเข้าร่วมโครงการนำไปพิจารณาสนับสนุน ส่งเสริมตามโครงการ ในระยะต่อไป รวมทั้งเร่งแก้ปัญหาที่ดินทำกิน

5.2 เนื่องจากปัญหาความผันผวนของราคาอ้อยโรงงาน เกิดขึ้นบ่อยครั้ง ก่อนการส่งเสริมให้เกษตรกรปรับเปลี่ยนการผลิต หน่วยงานที่ร่วมบูรณาการ ควรแจ้งหรือสร้างการรับรู้ในสถานการณ์แนวโน้มการผลิต (Supply) การตลาดของอ้อยโรงงาน เพื่อการตัดสินใจปรับเปลี่ยน รวมทั้งรัฐควรพิจารณาแก้ปัญหาเสถียรภาพราคาอย่างต่อเนื่อง และยั่งยืน

5.3 เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ ต้องหาตลาดสินค้าที่ปรับเปลี่ยนด้วยตนเองและส่งผ่านพ่อค้าคนกลาง ซึ่งไม่มีความแน่นอน จึงควรส่งเสริมกระบวนการรวมกลุ่ม เป็นองค์กรเกษตรกรที่เข้มแข็ง เพื่อสร้างอำนาจในการต่อรอง รวมทั้งสร้างเครือข่ายเพิ่มช่องทางการจำหน่าย

5.4 คณะทำงานของหน่วยงานที่ร่วมบูรณาการ ในพื้นที่/จังหวัด ควรทำความเข้าใจในการใช้ Agri-Map บนมือถือร่วมกันในการกำหนดเป้าหมาย ทบทวนและปรับปรุงข้อมูลในฐานข้อมูล Agri-Map ให้ถูกต้องครบถ้วน เป็นปัจจุบัน หากพบข้อคลาดเคลื่อนให้ประสานแจ้งผู้ดูแลระบบ แก้ไขโดยเร็ว

5.5 รัฐควรสนับสนุน ส่งเสริมองค์ความรู้ ปัจจัยการผลิต การตลาด และอื่นๆ ในแต่ละปี ให้เกษตรกรอย่างต่อเนื่อง ซึ่งจะมีผลทำให้เกษตรกรหันมาปรับเปลี่ยนการผลิตข้าวในพื้นที่ไม่เหมาะสมเป็นสินค้าอื่นมากขึ้น รวมทั้งสนับสนุนเกษตรกรมีประสบการณ์การผลิตสินค้าอื่น นอกเหนือจากการผลิตข้าว จะช่วยผลักดันให้เกษตรกรหันมาปรับเปลี่ยนมากยิ่งขึ้นด้วย